

Opis

Rozszerzenie UE i pogłębienie procesu integracji europejskiej sprawia, że narasta konieczność umocnienia ochrony praw podstawowych w ramach Unii. Uchwalenie Karty Praw Podstawowych stało się kamieniem milowym na tej drodze. Ważnymi etapami były propozycje zawarte w Traktacie konstytucyjnym (który nie wszedł w życie), przejęte następnie przez Traktat z Lizbony.

Umocnienie ochrony praw podstawowych jest jednym z najważniejszych elementów reformy ustrojowej Unii zawartej w tym Traktacie. Chodzi zwłaszcza o nadanie charakteru prawnego Karcie i stworzenie podstawy prawnej dla przystąpienia Unii do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Problemy te są zasadniczym tematem rozważań w prezentowanej książce, przy czym szczególną uwagę poświęcono przebiegowi dyskusji w tej mierze w Polsce.

Książka wydana w ramach projektu wspieranego przez Trust for Civil Society In Central & Eastern Europe.

Spis treści

Autorzy .

Wykaz skrótów X

Wstęp (Jan Barcz) 1

I. Uwarunkowania polityczno-prawne 1

II. Punkt wyjścia – postanowienia TUE i TFUE 4

III. Karta Praw Podstawowych w toku dyskusji nad ratyfikacją Traktatu z Lizbony 8

I. Struktura i główne problemy badawcze 10

Załączniki 12

Część I. Karta Praw Podstawowych. Znaczenie dla umocnienia ochrony jednostki w UE

Rozdział I. Wprowadzenie: granice władzy i granice interpretacji (Mirosław Wyrzykowski) 25

§ 1. Mandat parlamentarny 25

§ 2. Typologia argumentacji uzasadniającej negację postanowień Karty Praw Podstawowych i przystąpienie do Protokołu Nr 7 w sprawie stosowania Karty do Polski ... 28

§ 3. Próba objaśnienia istoty i funkcji Protokołu polsko-brytyjskiego w świetle Deklaracji Nr 62 33

§ 4. Cele przeciwników Karty w świetle Konstytucji RP 36

Rozdział II. Karta Praw Podstawowych: struktura, zakres regulacyjny i dotychczasowe znaczenie w praktyce (Filip Jasiński) 38

§ 5. Uwagi wstępne	38
§ 6. Przebieg prac nad koncepcją i treścią KPP	38
I. Początki	38
II. Pierwsze próby skatalogowania praw podstawowych	40
III. Efekty prac I Konwentu Europejskiego	41
IV. Od Traktatu konstytucyjnego do Traktatu z Lizbony	42
§ 7. Struktura i zakres regulacyjny KPP	44
I. Adresaci KPP	46
II. Relacja KPP z EKPCz w świetle art. 52 ust. 3 KPP	48
III. Kategoria specyficzna: prawa nowoczesne	48
§ 8. Znaczenie KPP w praktyce	49
I. Znaczenie legislacyjne i interpretacyjne	54
II. Znaczenie dyplomatyczne i instytucjonalne	56
§ 9. Podsumowanie .	
Rozdział III. Karta Praw Podstawowych: wyznaczniki standardów ochronnych (Cezary Mik)	61
§ 10. Wstęp	61
§ 11. Karta Praw Podstawowych UE z 2007 r. – uwagi ogólne	62
§ 12. Normatywne postaci praw podstawowych	65
I. Uwagi wprowadzające	65
II. Prawa, wolności i zasady – znaczenie rozróżnienia	66
III. Struktura normatywna praw	68
IV. Struktura normatywna zasad	72
§ 13. Prawa podstawowe z KPP a prawa podstawowe jako zasady ogólne prawa	73
§ 14. Zasady korzystania z praw podstawowych i ich ochrony	74
I. Korzystanie z praw podstawowych	74
II. Zasady ochrony praw podstawowych	75
§ 15. Zobowiązania wynikające dla Polski z KPP w świetle wyznaczników standardów ochronnych	77

Rozdział IV. Inkorporacja Karty Praw Podstawowych do prawa UE: status Karty w prawie UE, zakres obowiązywania i stosowania, główne problemy interpretacyjne z uwzględnieniem stanowiska polskiego (Anna Wyrozumska) 80

§ 16. Status Karty Praw Podstawowych w prawie UE 80

§ 17. Zakres zastosowania Karty Praw Podstawowych 84

§ 18. Protokół w sprawie stosowania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w stosunku do Polski i Zjednoczonego Królestwa 88

§ 19. Polskie deklaracje w sprawie Karty Praw Podstawowych i Protokołu polsko-brytyjskiego 97

§ 20. Deklaracja czeska 99

§ 21. Przyczyny związania Polski Protokołem w sprawie stosowania Karty oraz niektóre dalsze jego skutki 100

I. Kwestie moralności i obyczajności 100

II. Standardy socjalne 106

III. Roszczenia majątkowe związane z drugą wojną światową i cezurą temporalną 109

§ 22. Podsumowanie 111

Rozdział V. Postanowienia Karty Praw Podstawowych w świetle wiążących Polskę umów międzynarodowych i postanowień Konstytucji RP z 1997 r. (Roman Wieruszewski) 113

§ 23. Wstęp 113

§ 24. Tytuł I KPP – Godność człowieka 114

I. Godność człowieka ... 114

II. Prawo do życia 115

III. Prawo człowieka do integralności 116

IV. Zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego karania albo traktowania 117

V. Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej 117

§ 25. Tytuł II KPP – Wolności 118

I. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego 118

II. Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego 119

III. Ochrona danych osobowych 120

IV. Prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny 120

. Wolność myśli, sumienia i religii 121

VI. Wolność wypowiedzi i informacji	122
VII. Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się	122
VIII. Wolność sztuki i nauki	123
IX. Prawo do nauki	123
X. Wolność wyboru zawodu i prawo do podejmowania pracy	124
XI. Wolność prowadzenia działalności gospodarczej	125
XII. Prawo własności	126
XIII. Prawo do azylu	127
XIV. Ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, wydalenia lub ekstradycji	127
§ 26. Tytuł III KPP – Równość	128
I. Równość wobec prawa	128
II. Niedyskryminacja	128
III. Różnorodność kulturowa, religijna i językowa	129
IV. Równość kobiet i mężczyzn	130
V. Prawa dziecka	130
VI. Prawa osób w podeszłym wieku	131
VII. Integracja osób niepełnosprawnych	131
§ 27. Tytuł IV KPP – Solidarność	131
I. Prawo pracowników do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa	132
II. Prawo do rokowań i działań zbiorowych	132
III. Prawo dostępu do służb pośrednictwa pracy	132
IV. Ochrona w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy ...	133
V. Należyte i sprawiedliwe warunki pracy	133
I. Zakaz pracy dzieci i ochrona młodocianych w pracy	133
VII. Życie rodzinne i zawodowe	134
VIII. Zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna	134
IX. Ochrona zdrowia	135
X. Dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym	135

XI. Ochrona środowiska	136
XII. Ochrona konsumentów	136
§ 28. Tytuł V KPP – Prawa obywateli	136
I. Prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego	137
II. Prawo głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych	137
III. Prawo do dobrej administracji	137
IV. Prawo dostępu do dokumentów	138
V. Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich	138
VI. Prawo petycji	138
II. Swoboda przemieszczania się i pobytu	138
VIII. Ochrona dyplomatyczna i konsularna	139
§ 29. Tytuł VI KPP – Wymiar sprawiedliwości	139
I. Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu	139
II. Domniemanie niewinności i prawo do obrony	140
III. Zasady legalności oraz proporcjonalności kar do czynów zabronionych pod groźbą kary	140
IV. Zakaz ponownego sądenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary	141
§ 30. Tytuł VII KPP – Postanowienia ogólne	141
I. Zakres zastosowania	141
II. Zakres i wykładnia praw i zasad	142
III. Poziom ochrony	142
IV. Zakaz nadużywania praw	143
§ 31. Uwagi końcowe	143
Rozdział VI. Karta Praw Podstawowych: zróżnicowany charakter prawny postanowień Karty i ich skutki dla jednostek, sądów oraz ustawodawcy (Adam Bodnar)	144
§ 32. Wstęp – zarys systemu ochrony praw podstawowych w UE	144
§ 33. Klasyfikacja postanowień materialnych KPP pod względem ich charakteru normatywnego	147
I. Uwagi ogólne	147
II. Prawa i wolności, które mogą być bezpośrednio stosowane	148

III. Prawa i wolności odwołujące się do prawa unijnego lub prawa krajowego	151
IV. Zasady (“Unia uznaje i szanuje”)	154
V. Postanowienia programowe lub aspiracyjne (“unijne polityki powinny zapewniać”)	157
VI. Prawa związane z obywatelstwem Unii	158
§ 34. Znaczenie KPP dla jednostek, sądów i ustawodawcy polskiego	159
I. Uwagi ogólne	159
II. Powoływanie się przez jednostkę na bezpośrednio stosowalne postanowienia KPP przed sądami krajowymi i wspólnotowymi	161
III. Uwzględnianie postanowień KPP w procesie stanowienia prawa krajowego	164
§ 35. Podsumowanie	166
Rozdział VII. Rola Agencji Praw Podstawowych jako podmiotu wspierającego stosowanie Karty Praw Podstawowych (Adam Łazowski)	167
§ 36. Uwagi wprowadzające	167
§ 37. Dyskusja nad utworzeniem Agencji Praw Podstawowych ...	
§ 38. Rozporządzenie 168/2007 – ramy prawne dla działalności Agencji Praw Podstawowych	172
I. Uwagi wprowadzające	172
II. Cele i mandat kompetencyjny Agencji Praw Podstawowych	174
III. Zakres terytorialny działalności Agencji Praw Podstawowych	177
IV. Zadania Agencji Praw Podstawowych oraz mechanizmy ich realizacji	178
§ 39. Wieloletnie ramy prac Agencji Praw Podstawowych na lata 2007–2012	182
§ 40. Podsumowanie	184
Część II. Konsekwencje przystąpienia UE do EKPCz dla umocnienia ochrony jednostki w UE i dla umocnienia europejskiego systemu ochrony praw człowieka	
Wprowadzenie (Andrzej Wróbel)	189
Rozdział VIII. Znaczenie postanowień EKPCz dla ochrony praw podstawowych jako ogólnych zasad prawa w UE (Cezary Mik)	204
§ 41. Wprowadzenie	204
§ 42. System ochronny EKPCz – charakterystyka ogólna	204
§ 43. Ewolucja powiązania praw podstawowych jako zasad ogólnych prawa z EKPCz	207

§ 44. Czynniki określające pozycję EKPCz w odniesieniu do praw podstawowych jako zasad ogólnych prawa UE.....	213
§ 45. Zakres, sposoby i cele wykorzystywania EKPCz w sferze ochrony praw podstawowych jako zasad ogólnych prawa UE	218
§ 46. Zakończenie	223
Rozdział IX. Relacje między Europejską Konwencją Praw Człowieka a Kartą Praw Podstawowych po przystąpieniu Unii Europejskiej do Konwencji (Zdzisław Kędzia)	224
§ 47. Diagnoza obecnej sytuacji	224
§ 48. Komplementarność inkorporacji KPP do prawa traktatowego i akcesji UE do EKPCz	229
§ 49. Relacja między KPP a EKPCz co do treści	233
§ 50. Relacje między KPP a EKPCz jako źródłami prawa	234
I. Perspektywa prawa krajowego	234
II. Perspektywa prawa unijnego	236
III. Perspektywa EKPCz	238
§ 51. Konsekwencje przystąpienia UE jako organizacji międzynarodowej do EKPCz	238
§ 52. Wpływ przystąpienia UE do EKPCz na ochronę praw człowieka w Europie	244
Rozdział X. Przystąpienie UE do EKPCz. Relacje instytucjonalno-prawne Unii Europejskiej i Rady Europy (Hanna Machińska)	247
§ 53. Wstęp	247
§ 54. Przebieg debaty dotyczącej przystąpienia WE/UE do EKPCz	248
§ 55. Podstawa traktatowa przystąpienia UE do EKPCz	254
§ 56. Ku spójności ochrony praw człowieka w Europie	256
§ 57. Instytucjonalne relacje WE/UE z Radą Europy	258
§ 58. Uwagi końcowe	262
Rozdział XI. Przystąpienie UE do EKPCz i inkorporacja Karty Praw Podstawowych do prawa UE a umocnienie ochrony praw podstawowych w III filarze UE (Anastazja Gajda)	264
§ 59. Ochrona praw jednostki w III filarze UE	264
§ 60. Wzmocnienie ochrony praw podstawowych we współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych na mocy Traktatu z Lizbony	275
§ 61. Wpływ KPP oraz przystąpienia UE do EKPCz na prawo karne UE w świetle Traktatu z Lizbony	280

§ 62. Wnioski 287

Rozdział XII. Umocnienie statusu jednostek w UE po przystąpieniu UE do EKPCz. Konsekwencje dla ustawodawcy i sądów krajowych – następstwa praktyczne (Dagmara Kornobis-Romanowska).... 290

§ 63. Umocnienie ochrony praw jednostek w Traktacie z Lizbony 290

§ 64. Wykonywanie kompetencji w dziedzinie ochrony praw podstawowych w Unii Europejskiej 294

§ 65. Skuteczna ochrona praw jednostek w UE 298

I. Spójność uprawnień jednostek w EKPCz i w KPP 299

II. Prawo do efektywnej ochrony sądowej 300

§ 66. Odpowiedzialność za naruszenie EKPCz w wyniku stosowania prawa UE jako konieczny element ochrony praw podstawowych ... 307

§ 67. Konkluzje 312

Część III. Raporty krajowe

Rozdział XIII. Raport krajowy – Węgry (Gábor Halmai, Eszter Polgári, Balázs D. Tóth) 319

§ 68. Ocena propozycji inkorporacji KPP do prawa UE 319

I. Konsensus polityczny 319

II. Dyskusje eksperckie 321

§ 69. Ocena propozycji przystąpienia UE do EKPCz 323

§ 70. Podstawowe problemy wynikające z inkorporacji KPP

do prawa UE w świetle prawa krajowego 324

I. Węgierska “klauzula europejska” oraz krajowa kontrola konstytucyjności prawa UE 324

II. Prawa socjalne 334

III. Nullum crimen sine lege 336

IV. Podburzanie do nienawiści (ang. hate speech) 341

V. Pozytywna dyskryminacja 346

Rozdział XIV. Raport krajowy – Czechy (Zdenek Kúhn)..... 349

§ 71. Uwagi wstępne 349

§ 72. Czy KPP stanie się częścią czeskiego porządku konstytucyjnego? 350

I. Czeski porządek konstytucyjny, status umów międzynarodowych dotyczących praw człowieka w prawie czeskim oraz orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego 350

II. Europoprawka do Konstytucji i orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego	352
III. Status KPP w prawie czeskim	356
IV. Czy KPP może wywierać wpływ na czeskie krajowe prawo konstytucyjne?.....	358
§ 73. Potencjalne sprzeczności między KPP a konstytucją krajową	360
I. Aktualne stanowisko CSK w sprawie badania zgodności prawa UE z Konstytucją	360
II. Sprzeczności między KPP a krajową Kartą Praw Podstawowych i Wolności	362
§ 74. KPP w debacie naukowej	366
§ 75. KPP w dyskusji politycznej.....	367
§ 76. Skarga Senatu w sprawie Traktatu z Lizbony do Sądu Konstytucyjnego	371
§ 77. Wnioski: KPP jako kozioł ofiarny?	373
Rozdział XV. Raport krajowy – Słowacja (Radoslav Procházka)	374
§ 78. Ocena nadania Karcie mocy wiążącej .	374
I. Poglądy polityczne	374
II. Dyskusja akademicka	375
III. Relacje w mediach	377
§ 79. Ocena przystąpienia do EKPCz	377
I. Forum publiczne	377
II. Forum akademickie	378
§ 80. Spodziewane trudności	379
§ 81. Podsumowanie	381
Indeks rzeczowy	383